Panel Ymgynghorol yr Iaith Gymraeg

Welsh Language Advisory Panel

8 Mawrth 2023 am 2yp
Cyfarfod Aml-leoliad

COFNODION A PHWYNTIAU GWEITHREDU

Yn bresennol:

Cyng. Glynog Davies	GD	Plaid Cymru (Cadeirydd)
Cyng. Andrew Davies	AD	Plaid Cymru
Cyng. Tina Higgins	TA	Llafur
Cyng. Peter Hughes-Griffiths	PHG	Plaid Cymru
Cyng. Jean Lewis	JL	Plaid Cymru
Cyng. Liam Bowen	LB	Plaid Cymru
Cyng. Kevin Madge	KM	Llafur
Swyddogion		
Paul Thomas	PT	Prif Weithredwr Cynorthwyol
Noelwyn Daniel	ND	Pennaeth Technoleg Gwybodaeth a Pholisi
Llinos Evans	LLE	Rheolwr Polisi a Chynnwys
Myfanwy Jones	MJ	Swyddog Polisi'r Iaith Gymraeg
Sioned Raymond	SR	Swyddog Polisi Graddedig
Mared Pemberton	MP	Cydlynydd Rhaglen

Rhif	Testun a phwyntiau gweithredu	Yn gyfrifol
1.	Croeso ac Ymddiheuriadau Croesawyd pawb i'r cyfarfod gan y Cyng. Glynog Davies. Derbyniwyd ymddiheuriadau oddi wrth y Cynghorydd Sue Allen, Cynghorydd Carys Jones a Gwyneth Ayers.	
2.	Cofnodion y Cyfarfod diwethaf Derbyniwyd y cofnod fel un cywir.	

3.	Cyflwyniad ar ganlyniadau Cyfrifiad 2021 Croesawyd Martin Parry o Lywodraeth Cymru i'r cyfarfod. Mae Martin yn arwain y tîm Ystadegau o fewn y Llywodraeth. Esboniodd MP y cyd-destun o ran data'r Cyfrifiad a phwysigrwydd y data wrth gynllunio ein gwaith o gynllunio ieithyddol. Nodwyd y pwyntiau allweddol canlynol: • Canrannau plant a phobl ifanc y dair ardal arall wedi aros yn gyson ond llai o ostyngiad yn y niferoedd ymhlith pobl hyn. • Sut mae cymunedau Cymraeg wedi newid dros amser – • Ardal Brynaman 62.5% - • Brynaman, Pontyberem, Tymbl, Cydweli, Llanybydder a Cross Hands • Yr unig sir sydd wedi gweld gostyngiad ar draws bob grŵp oedran • Newid yn y boblogaeth – • 2.2% o gynnydd yn y boblogaeth, i 187,900 yn 2021 • Gwlad enedigol – mwyafrif helaeth wedi'u geni yn Lloegr Esboniodd MP fod Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth wedi mynd i gyfeiriad gwahanol iawn i ganlyniadau'r Cyfrifiad. Mae'r Prif Weinidog, Mark Drakeford wedi gosod tasg o ran mynd i'r afael a'r rhesymau am y gwahaniaeth rhwng y canlyniadau. Diolchwyd i Martin am ei gyflwyniad manwl a'i waith paratoi. Gosodwyd cyd-destun manwl i ganlyniadau'r Cyfrifiad yn y sir, gan roi her glir i'r Panel ac i'r Cyngor o ran gweithredu at y dyfodol. Cafwyd trafodaeth am y pwyntiau canlynol • Pa mor anodd oedd hi i gynnal y Cyfrifiad yn ystod y pandemig, yn enwedig o ran plant a theuluoedd iau • Asesiad gan rieni ar blant iau yn ffactor bwysig ymhlith y grwpiau iau. Esboniodd MP y bydd y Swyddfa Ystadegau Gwladol yn cyhoeddi tablau adeiladu hyblyg yn ystod yr wythnosau nesaf a fydd yn ein caniatáu i groes gyfeirio data o ran y Gymraeg gyda meysydd eraill. Cytunwyd y byddai'r Tîm Polisi yn cysylltu gyda MP o ran dadansoddiad pellach o ran y Cyfrifiad. Nododd KM ei fod wedi gweld newidiadau demograffig helaeth yn ei ardal dros y blynyddoedd diwethaf a bod sefydliadau megis o ran yr Eglwysi a'r Capeli lle roedd y Gymraeg yn greiddiol, wedi dirywio.	LLE

	Er hynny, nodwyd mae 2022 oedd y tro cyntaf i fwy o ddisgyblion fynd i'r ffrwd Gymraeg yn Ysgol Dyffryn Aman na'r ffrwd Saesneg. Gofynnodd TH beth gall y Cyngor ei wneud i helpu ysgolion i godi'r safon o ran yr Iaith yn dilyn y pandemig? Nododd JL bod gweld y gostyngiad llai yn yr oed ieuengaf, yn lled galonogol. Ychwanegodd MP bod mwy o blant mewn addysg cyfrwng Cymraeg ond dyw'r niferoedd ddim yn cyplysu nol gyda chanlyniadau'r Cyfrifiad. Bydd y tîm yn edrych ar ddata'r Cyfrifiad a chysylltu nol gyda'r data ysgolion yn ystod y flwyddyn sydd i ddod er mwyn adnabod pa deuluoedd sy'n llai tebygol o nodi eu bod yn siarad Cymraeg. Cafwyd cwestiwn o ran y mathau o stoc tai sy'n denu siaradwyr Cymraeg ac os oes modd edrych ar hynny? Nodwyd enghraifft ardal Machynys, sydd wedi gweld cynnydd yn y nifer o siaradwyr Cymraeg, o bosib oherwydd y math o ddatblygiad sydd yno. Nododd MP y bydd y Llywodraeth yn edrych ar sut mae siaradwyr Cymraeg yn symud yng Nghymru a thu hwnt. Byddant yn edrych ar gofrestriadau meddygon teulu er mwyn sefydlu symudedd pobl ar draws Cymru. Nododd KM ei ofid am ddylanwad y cyfryngau cymdeithasol ar bobl ifanc, sy'n tueddu bod drwy gyfrwng y Saesneg. Mae'r Arolwg Defnydd Iaith yn cynnwys cwestiynau i blant a phobl ifanc o ran defnydd ac mae'r canlyniadau yn amlygu mai trwy gyfrwng y Saesneg y tuedda pobl ifanc ddefnyddio'r platfformau hynny. Gofynnodd ND a oes modd cadw mesur agosach ar ddata o ran y Gymraeg rhwng cyfnodau'r Cyfrifiad? A oes pŵer gan Lywodraeth Cymru i fesur yn fwy rheolaidd? Nodwyd risg o ran tanseilio polisi cyhoeddus o ran y Gymraeg gydag ambell theori am y gwahaniaeth rhwng canlyniadau y Cyfrifiad a'r Arolwg Blynyddol. Tybed a ydy pobl yn fwy cydwybodol wrth ateb y Cyfrifiad oherwydd ffurfioldeb yr arolwg hynny? Esboniodd MP y bydd y tîm yn edrych ar yr Arolwg Poblogaeth gan drio cyplysu'r canlyniadau a gweld pwy sydd wedi ymateb yn wahanol i'r Cyfrifiad. Bydd hyn yn cynnwys edrych ar grwpiau oedran, daearyddiaethau gwahanol ayyb. Nodwyd hefyd bod y Swyddfa Ystadegau Gwladol yn edrych ar y Cyfrifiad at y dyfodol, sy'n ychwanegu mwy o bwysigrwydd o ran mesur yn gyson am y Gymraeg. Cytunwyd i gylchredeg copi o'r sleidiau wedi'r cyfarfod. Cytunwyd i wneud ymholiadau o ran trefnu cyflwyniad i Gabinet y Cyngor. Diolchwyd yn ddiffuant i MP am ei gyflwyniad manwl.	 LLE LLE
4.	Cylch Gorchwyl y Panel Amlinellodd LLE gylch gorchwyl y Panel a nodwyd y byddai angen mynd â hwy yn ôl i'r Cabinet er mwyn cytuno unrhyw ddiweddariadau. Cytunwyd ar y newidiadau canlynol:	

	• Newid unrhyw gyfeiriad at y Bwrdd Gweithredol i'r Cabinet • Newid aelodaeth y Panel i adlewyrchu gweinyddiaeth newydd y Cyngor Tanlinellodd PHG bwysigrwydd y cyflwyniad a gafwyd yn ystod y cyfarfod, a'r her y mae'n ei osod i'r Cabinet ac i'r Cyngor o ran gweithredu. Esboniodd ND fod yr Arweinydd yn cynnull grŵp gyda rhai aelodau Cabinet a swyddogion er mwyn dadansoddi'r canlyniadau a chynllunio gweithredu gan y cyngor. Esboniodd MJ fod yr ail Strategaeth Hybu'r Gymraeg yn cael ei pharatoi ar hyn o bryd a bydd y ddogfen honno yn gosod arweiniad a her i weithredu ar sail sirol. Cafwyd trafodaeth am rôl y Mentrau Iaith ac esboniwyd nad yw'r Mentrau yn gwneud gwaith o ran cymreigio busnesau, yn dilyn arweiniad gan Lywodraeth Cymru.	
5.	**Arfor 2** Croesawyd Mared Pemberton i'r cyfarfod i sôn am gynllun Arfor 2. Esboniodd MP fod £11 miliwn wedi ei ddyrannu drwy law y Cytundeb Cydweithio rhwng y Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru, er mwyn sicrhau ail wedd i'r Rhaglen (ARFOR II) hyd at Fawrth 2025. Bydd Arfor 2 yn rhedeg yn 4 Sir; Gwynedd, Sir Fôn, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin. Nod y cynllun yw cefnogi cymunedau sy'n gadarnleoedd i'r Gymraeg i ffynnu drwy weithgarwch economaidd sydd hefyd yn cefnogi'r Iaith. Manylodd Mared ar y ffrydiau o fewn y rhaglen, sef: • Llwyddo'n Lleol • Cymunedau Mentrus • Cronfa Her ARFOR • Cryfhau Hunaniaeth Cymunedau ARFOR • Dysgu o'r Rhaglen ARFOR Esboniwyd fod Swyddog Rhanbarthol Arfor wedi ei phenodi i arwain ar y rhaglen ac y bydd swyddog yn cael ei recriwtio i bob sir yn fuan. Gofynnwyd a fyddai modd i'r Gronfa Her gefnogi gwaith dadansoddi canlyniadau'r Cyfrifiad neu unrhyw brosiectau a fyddai'n deillio o waith ymchwil? Gofynnwyd a fyddai modd i fudiadau ieuenctid fel y Ffermwyr Ifanc i wneud cais fel rhan o ffrwd Cymunedau Mentrus? Nododd MP y byddai'n hapus i gael sgwrs gydag Aelodau i ran unrhyw syniadau. Cytunwyd i gylchredeg y sleidiau wedi'r cyfarfod. Anogwyd yr Aelodau i edrych ar y cyfleoedd sydd ar gael drwy'r cynllun ac i rannu'r wybodaeth o fewn cymunedau lleol. Diolchwyd i Mared am ei chyflwyniad cynhwysfawr.	LLE Aelodau
6.	**Blaen raglen waith**	

	Cafwyd trafodaeth am flaen raglen waith ar gyfer y Panel. Awgrymwyd a cytunwyd ar yr eitemau canlynol ar gyfer y cyfarfod nesaf – • Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2 • Cyflwyniad gan y Mentrau Iaith • Cyflwyniad gan yr Adran Addysg ar gefnogaeth i ysgolion i wella safonau o ran y Gymraeg a data disgyblion ysgol	
7.	**Unrhyw fater arall** Dim materion yn codi	
8.	**Dyddiad y cyfarfod nesaf** ▪ Gorffennaf 5ed, 14:00 ▪ Hydref 11eg, 14:00	